

Dicționarul Academiei Romîne sau Bașmul cucoșului roș

Si era un mos,
și avea un cucoș.
Hi, rîntă, cucoșule,
Senal de jocă, moșule,
etc.

In Viața Românească din Decembrie 1907 s-a publicat la pag. 479 notișă următoare: „Un dicționar secret. S-a aflat, grație unui indiscret, că Dr. Sextil Pușcariu a inceput tipărirea dicționarului limbii române, cu care a fost insărcinat din partea Academiei. Curioși să vedem rezultatul activității filologului dela Cernăuți, am căutat să ne procurăm fasciculele apărute, dar n-a fost peste puțină. Ne-am adresat atunci cîtorva academicianî, știind că Academia e datoare să trimînă orice publicație a ei. În zadar! Academicianî, la care ne-am adresat, nu erau, nici ei, într-o situație mai fericită decît noi. Care va să zică, dicționarul limbii române stă sub sticla, păzit de o companie de soldați, ca și vestita cloșcă de aur? Este, credem, cazul să spunem că nu mai înțelegem nimic!“ S-a primit după aceia dela Academia Româna un anunț că dicționarul va apărea în 3 volume de cîte 800 de pagini volumul, în măsură de cîte 2 fascicule a 5 coale fascicula pe an, și cu preț de 40 de lei în abonament, de 60 de lei fără abonament. În urma acestui anunț trebuie să repetăm cu înțire că *nu mai înțelegem absolut nimic*.

D-apoi, va să zică, dacă coala e de 16 pagini, 2 fascicule cuprind 160 de pagini, și, în caz cînd cele 2 fascicule vor apărea regulat pe an, pentru cele trei volume vor trebui 15 ani. Dar comisia dicționarului se spăriase de cei cel mult 15 ani, care îl trebuiau d-lui Philippide pentru a găti dicționarul cel cu multe cuvinte, cu multe înțelesuri, cu multe exemple, cu traduceri latinești pe lingă cele franțuzești, cu transcrieri fonetice, și acum nu se spăre că trebuesc 15 ani pentru un dicționar cu puține cuvinte, cu puține înțelesuri, cu puține exemple, fără traduceri latine

și fără transcrieri fonetice? Căci doar tot tărăboiul era că dicționarul nu se poate găti repede, pentru că e prea bogat, și trebuie scurtat, stilicit, prostit, numai ca să se gătească repede. D-apoi acum, cind s-a scurtat, s-a stilicit, s-a prostit, și cu toate acestea tot așa de încet merge, acum ce zici? am avea indiscreția să întrebăm pe comisiunea dicționarului. Frumoasă treabă! Cum că Dl. Philippide ar fi gătit dicționarul, dacă i s-ar fi acordat 15 ani, o probează faptul că în 5 ani a gătit un șfert dintr-insul. În adevăr, din cel 8 ani, căi a lucrat D-sa, 2 ani și jumătate au servit pentru adunarea materialului și clasificarea lui, iar în restul de 5 ani și jumătate a scris mai mult de un șfert (A—De) și a perdit pe lângă el perioadele mai multe luni în hărțuelli din partea comisiunii dicționarului, care-i tot cerea ba să publice ca prubă cîteva coale, ba să le modifice pe acestea după indicațiile ei, ba să alege pe la București, ca să-i audă prețioasele sfaturi orale, ba să înjurgebe un al doilea grup de lucrători, numai și numai că să se gătească dicționarul repede, căci se prăpădă lumea, se prăpădă țara. De 15 ani, căi cerea Dl. Philippide, val, nicăi vorbă nu putea să fie. Cel mult 5, 6 ani i se mal acordau D-sale. Era sigură comisiunea dicționarului că în cinci, șase ani s-ar fi putut duce lucru la capăt, dacă i-ar fi intrat Dl. Philippide în voe. „Păcat, că n-am ești vreme!”, a exclamat odată cu o ocazie un membru din comisiune, frecindu-ș minile ca cum ar fi făcut o chită. Ei, iaca, că s-a făcut pe plac. S-a strîmbat, s-a scăpat, s-a prostit bițelul dicționar, și-l vezi că nu merge repede? Acum dai 15 ani pentru un lucru prost? Acum nu mai piere lumea, nu se mai prăpădește țara? Frumoasă treabă! Dar dicționarul acesta, al Academiei Române, se va găti oare în 15 ani? Nu, de aceasta suntem siguri, și iată ce probe aducem. Mai întîi nu vor fi numai 3 volume de cite 800 de pagini, cum presupune anunțul. În adevăr, cele 8 coloane, alipite ca prubă la anunț, cuprind cuvintele dela *Albeală* până la *Alboare*. Aceste cuvinte ocupă în dicționarul Tiktin 2 coloane. Deci dicționarul Academiei, în caz cind va păstra proporțiile necesare unei opere de știință—altfel ar fi un monstru—este de 4 ori mai mare decât al lui Tiktin, și, fiindcă dicționarul Tiktin are pentru un șfert (A—C) 500 de pagini, apoi dicționarul Academiei va avea pentru un șfert 2000, iar pentru opera întreagă 8000 de pagini, iar nu numai 2400, cum presupune anunțul. Și deci, dacă vor apărea cite 160 de pagini pe an, apoi vor trebui 50 de ani, până cind se va slăbi acest basm al cucoșului roș. Căci e mare, mare tare această operă săracă în cuvinte, înțelesuri, citații, traduceri, transcrieri fonetice, e mare din cauza impluturilor, a vorbelor degeaba, care se potrivesc numai în dicționare de conversație ori în monografii, à la Hasdeu, de pildă la *Albină*: „*Albina* se mai numește *muscă*, *biză*, *băză*, *găză* (și: *găză de miere* sau *folositoare*) și *găzușă*.—*Albina*-femeie se numește *matcă* (și: *albină lucroare*, *împărăteasă*, *mumă*, *mumină*, *albindă împărătească*, *crăiasa albinelor*), bărbatul: *îrântor* (și: *îrântor*, *lăutar*, *bondar*).

— *Albinele* se ţin în *stup* (și : *uleiu*, *ștubelui*, *știubeiu*, *matcă*, *coșniță*, *cușniță*; pentru terminologia specială v. „*stup*“). — *Albinele roiesc* (terminologia specială sub „*roi*“). — *Albinele fac mierc*, care se depune în *fagur(e)* (și : *fagor*, *stredie*), din care se scoate *ceara*; *fagurul fierb*, din care s-a stors mierea și s-a scos ceara se numește *hoștină* (și : *boștină*, *jintiță* și *băbuș*). Apă amestecată cu miere : *mursă*; iar apă în care se spală vasele în care s-a scurs mierea : *mursă* (sau : *lapte de miere*). Din aceasta, după ce s-a lăsat să fierbă ca mustul, se face *mied*. — Oul sau puiul albinei : *cățel* (și : *puiu*, verbul : *cățeli*); materia vâscoasă din care se nutrește „*cățelul*“ : *păstură* (și : *păstrar*), iar cea din care se formează „*cățelul*“ : *plămadă*. *Găseline* sunt niște viermi care se fac în stupii slabii și care mânâncă mierea. — Celulele în care se reproduc albinele și trântorii : *căsuici* (și : *chilioare*, *chiliuțe*, *găocăi*, *găuri*), iar cele în care se reproduc matcele : *botce* (și *flte*). — Sunetul produs de *albină* se numește : *bâzăit* (și : *bombănit*, *bombănat*, *zuzăit*, *zumzel*, *văjăit*, *zbârnăit*), ap. HEM [adecă Hasdeu Magnum Etymologicum] 743—744; Marian Ins. 144—147; Damé T. 119—120*. Aceasta se chiamă Hasdeu cu virf și indesat. Și mai departe : „*Albină*—*Frumoasă plantă erbacee din fam. Orchidaceelor*; *tulpina cilindrică*; *frunzele sănăt oblong-lanceolate sau lanceolate*; *florile frumoase, dispuse într-un spic lax*, seamănă foarte mult cu o *albină*, de unde și *numirea populară a acestei rari plante*. *Crește pe locuri argiloase, pe coaste și râpe cu iarbă, sau pe marginea pădurilor, în Maiu—Iunie*. (Scăieni, în Prahova). Panțu Pl.* Ce a mai rămas să spună o botanică descriptivă? Decit atâtă poliloghie la *albină*, mai bine nu se ultău cuvintele *albenia*, *albescent*, *albeșă*, *albinoalcă*, și înțelesul de *suliman* la *albeață*, și nu s-ar fi presupus din cap *albel*, *albică*, și nu s-ar fi amestecat cu *tnăbel* și cu *datbică*, și nu s-ar fi identificat *albeață* cu *cularactă* (mărcă *albeață* înseamnă și *cularactă*), și nu s-ar fi confundat *albeață* cu *apă albă* și *apă neagră* într-un loc din Uricariul, reproducindu-se orbește o greșală a lui Hasdeu, bazată pe înțelegerea greșită a acelui loc, și nu s-ar fi spus că „*albia* servește foarte adesea de „*leagăn*“, așa încât poate primi și această însemnare“ (Mărcă se *leagănă* copiii în *albie*, dar *albiea* nu înseamnă niciodată *leagăn*, nici *leagănul* *albie*), și nu s-ar fi stălcit biata Iranțuzească în „regarder avec des grands yeux“ și „petit auge“ și „petit abeille“! Da, e mare această opera, e cit și acea a lui Hasdeu, căci cuvintele dela *Albeală* până la *Alboare* cuprind în dictionarul Academiei 8 coloane format octav mare, tipărite cu *petit* fără linii, cu rinduri lungi și cu spații mici între titluri, iar aceleaș cuvinte la Hasdeu cuprind 33 de coloane format octav mic, tipărite cu *garmond* cu linii, în rinduri scurte și cu spații mari între titluri. Oricare a avut a face cu tipografia va înțelege că dictionarul Academiei are cel puțin aceleaș proporții ca și renumitul Magnum Etymologicum Romaniae și că, dacă acest dictionar al Academiei va îmbrăca haină *garmond* cu linii și cu spații, va fi

taman dicționarul lui bătuț Hasdeu săracul, și cu drept cuvint, căci este singe din singele lui și os din osul lui. Apoi, vor apărea cite 160 de pagini pe an? Dar cîte pagini au apărut în acești doi ani trecuți? Cele patru pagini alipite ca prubă la anunț ajung până la numărul 100. Celelalte 60 sunt tipărite? Apoi atunci pentru ce nu s-ă pus cele două fascicule în circulație? Probabil că aără apărut până acum, după doi ani trecuți („La 1 Ianuarie 1906 lucrarea a fost încreștinată D-lui profesor Sextil Pușcariu,” zice anunțul), numai 100 de pagini. Dar noi ne punem în cazul cel mai favorabil pentru dicționarul Academiei și admitem că cele 2 fascicule, care trebuesc să apară pe fiecare an, sunt gata tipărite și le ține încă administrația Academiei, pentru cine știe ce motiv, în rafturi. Bine, dar aceste 2 fascicule au apărut în doi ani trecuți, învremece până acum ar fi trebuit să fie 4 fascicule gata, știi, cîte două pe an. Deci, aără reușit să tipărești numai cite 80 de pagini pe an, iar nu cite 160. Ia presupune, cîea ce e foarte probabil, că nu vei putea dovedi să tipărești (adecă să scrii, să faci) decât, ca până acum, numai cite 80 de pagini pe an, așa e că vei avea trebuință nu numai de 50 de ani, cum făcusem socoteala mai sus, ci taman de 100? [Dar dacă cumva dela *D* înainte, cînd nu vei mai avea de *împrumutat* nici pe Hasdeu nici pe Tiktin, te incurci, doamne ferește, așa e că nici sută de ani n-are să fie de ajuns? Te spăriase Hasdeu? Tipai, ca să-i faci zile amare, săracul, că o viață de om n-ajunge pentru ducerea la capăt a operei sale, și acum nu te spară de cel 100 ori 200 de ani care trebuesc pentru nașterea avortoului? Nu te spară, pentru că similes similibus convenient. Știi, corb la corb nu scoate ochiul, cumu-i Turcul și pistolul, și-a găsit sacul peticul. *Magnum Etymologicum* nu-i plăcea, pentru că era o lucrare originală; dar copiea lui își place, pentru că așa îi firea, să-i placă *împrumutul*. [Dicționarul *D*-lui Philippide nu-i plăcea, pentru că era prea bogat și se putea găti în 15 ani, iar istalalt își place, pentru că e sărac în conținut, umflat cu palavre și nu se va găti nici într-o sută; căci așa îi firea, să-i placă forma goală, dar umflată.] Iaca-i vezî, pe acești copii răsătașă? Aără să ajungă să-i deo bobirnace pesie nas și apoi să-i bată în pumnă, și aără să te tăvălești totuș înaintea lor în genunchi, pentru că îi-s copiii tăi prea iubiți, prentruca-ștă samână și li sameni. Să-i trăiască! Sa ai parte de dinșii și ei de tine! Până una alta așteptăm cu mare nerăbdare apariția celor două fascicule, pe care le vom cumpăra cu numărul, căci, de abonat la această operă matusalemică, nu ne vom abona, doamne ferește: 40 de lei cu dobindă compusă produc într-o sută de ani 40960 de lei. Mai bine lăsăm prin testament ordin urmașilor să cumpere opera, cînd va apărea în întregime, cu 60 de lei, pe care-i va lua din suma de 40960 de lei, la care se vor urca cei 40 de lei, pe care avem să-i depunem la o casă de economie. Dacă fiecare din cetățenii (cel puțin vreo 10000), la care a trimes Academia Română liste de abonamente, ar face ca noi—și-i săfătuim la aceasta din tot

sufletul—, peste o sută de ani 10000 de familiî din România ar posedea la un loc un capital de 409.600.000 de lei, produș nuanî din economiea celor 40 de lei cerșitî de Academia Română. Cerșitî, zicem, și cu drept cuvînt, căci cind o bogătașă ca dinsa, care n-a cheltuit și nu cheltuește pentru facerea dicționarului niciun ban—pentru că, doar, se spune în anunț că dicționarul se publică cu cheltuiala Maestăței Sale Regelui Carol I și doar nu voește Maestatea Sa să-și scoată cheltuiala inapoi—, cind o bogătașă ca dinsa vrea să incaseze dela niște bieți contribuabili sume de bani, pentru a le face să se ridice peste o sută de ani la colosală sumă de 409 milioane în profitul ei, aceasta se poate compara numai cu fapta bogatului celuî care, cind îl venia un drumeț nevoiaș în găză, se imbrăca în străi de cerșitor și venea de cerea de pomană drumețului. Prea multă răbdare are Maestatea Sa. Să fie altul în locul Maestăței Sale, s-ar supăra de acest scandal oferit de specialiștii români dela Academia Română, care profită de subvenție Maestăței Sale pentru a stoarc dela țară zeci de mii de abonamente la o operă ce va apărea la paștele calului. Mai bine cu subvențiea ceia ar înființa Maestatea Sa o nouă *fundație Carol* aici la Iași, în acest oropsit de Iași, ca să albă și studențil din acest capăt de țară unde ceti o carte; pentru că biblioteca universității, singura bibliotecă din Iași, a ajuns într-un grad de sărăcie și de confuzie imposibile de descris din cauza lipsei de ajutor din partea statului.

Philologus